

DE AKOESTIEK IS EEUWIG HOUDBAAR

In de zomer van 2019 wordt Theater aan het Vrijthof opnieuw verbouwd. Het voordoek wordt vervangen en de akoestiek op het toneel gaat naar perfectie. 'Ik begin nu meer instrumenten te herkennen.' Door Emile Hollman

'Het is de derde keer in vijf jaar dat we gaan verbouwen', lacht Jean Boelen, directeur van Theater aan het Vrijthof. 'Welke directeur mag dat meemaken? In deze derde fase pakken we de podiumtechniek aan en dat is nog een hele klus. Het resultaat gaat ons dan ook de optimale akoestiek voor de Papyruszaal én het podium opleveren.'

Theater aan het Vrijthof had lang de naam een theater met een minder goede akoestiek te zijn. 'Dat verhaal ging zelfs een eigen leven leiden', zegt Jean Boelen. Vandaar ook de belangrijkste opdracht voor de hele verbouwing: zorgen dat de akoestiek nagenoeg perfect wordt. In de zomer van 2018 werd de zaal aangepakt, nu een jaar later volgt het podium. 'Het geluid is na de eerste ronde al enorm verbeterd', zegt Stefan Rosu, intendant van philharmonie zuidnederland. 'Als je een jaar geleden in de zaal zat en je klapte, dan dacht je dat je de enige was. De anderen waren wel heel ver weg. Nu hoor je ook anderen klappen. Je zit veel meer in het geluid en dat is een grote stap vooruit.' Toch moet er nog een verbouwing aan te pas komen om ook de laatste tien procent voor een perfecte akoestiek binnen te halen. Rosu: 'Het publiek is al bediend, nu de musici op het podium nog.

Er is nog winst te behalen door het optimaliseren van de samenspelomstandigheden.'

Cees Mulder van Kahle Acoustics is een internationale autoriteit als het gaat om akoestiek. Hij neemt de verantwoordelijkheid voor het geluid in het theater voor zijn rekening. Maar wat is akoestiek eigenlijk? 'Ik probeer het woord akoestiek een beetje te vermijden, want de vormgeving van een zaal en de inrichting ervan bepalen samen met het orkest de klank die men in een zaal ervaart. Het komt er dus op neer dat je een zaal zo moet inrichten dat je de overdracht van het geluid van podium naar zaal goed krijgt. En andersom, dat een acteur of musicus weet hoe de zaal reageert op zijn of haar geluid.'

Is de akoestiek in de zaal dan zo veel verbeterd na de eerste fase van de verbouwing? 'Ja, van bespelers en publiek hoorden we in het verleden regelmatig opmerkingen dat de akoestiek niet optimaal was. Er zaten rare effecten in het geluid. Als je op het balkon zat en het geluid was niet versterkt, dan moest je echt je best doen om een acteur te kunnen verstaan. Op het balkon heb je nu zelfs akoestisch gezien de beste plaatsen.' »

Jean Boelen: 'Dat hoorden we ook terug van het publiek. We hebben nu ruim de tijd gehad om alle podiumdisciplines uit te testen en krijgen alleen maar positieve reacties, vooral uit het publiek. Het mooiste compliment kwam van iemand die al tientallen jaren naar de philharmonie komt luisteren; ze zei: 'Ik begin meer en meer instrumenten te herkennen.'

De vraag is: hoe meet of test je zoiets als akoestiek? Cees Mulder: 'Klank kun je niet meten. Als een componist een stuk schrijft dan heeft hij geen orkest nodig. Hooguit een stuk papier en misschien één instrument. Maar in zijn hoofd maakt hij een klankbeeld van het orkest. Hij weet: als ik dit schrijf zal dat zó klinken. Als ik ga ontwerpen, heb ik óók een klankbeeld in mijn hoofd, ik weet: als ik dat, dat, en dat doe, krijg ik die, die en die klank. Ik zit meer dan 25 jaar in het vak en ik weet wat musici willen. Ik moet erbij zeggen: wij zijn bij Kahle Acoustics met zijn achten. Onder mijn collega's bevinden zich een altviolist, een fluitiste en een hoboïst. Ik denk dat we de klankkleur van een orkest zelfs kunnen verbeteren.'

Het maakt voor Cees Mulder niet veel uit hoeveel functies een zaal heeft. Hij zegt dat er geen zaal ter wereld is waar hij de akoestiek niet op orde krijgt. Soms kost het alleen meer inspanning. In Theater aan het Vrijthof gaat het om alle podiumkunsten én het geluid van het symfonieorkest. Het podium in Theater aan het Vrijthof is 22 meter groot en de zaal heeft een enorm akoestisch volume van 12.000 kuub in de orkestsituatie.

Bert Jeurissen is projectleider bij de renovatie van het theater. Hij prijst zich gelukkig dat de verbouwing sinds 2017 in verschillende fases is uitgevoerd. Mede daardoor kan hij in de zomer 2019 de laatste technische ontwikkelingen meenemen. Pas een jaar eerder bleek opeens dat de brandwand achter de betonnen wand die de scheiding vormt tussen toneeltoren en zaal als gevolg van een aanpassing in de brandveiligheidsvoorziening geen functie meer heeft. Door de wand eruit te halen deze zomer creëren we veel meer volume. Hij en zijn team, soms 120 man groot, gaan onder andere een nieuwe

lichtbrug bouwen die over de gehele breedte volledig weggetrokken kan worden als het theater een klankkamer moet zijn voor philharmonie zuidnederland. Jeurissen liet ook een zogenaamde nulmeting uitvoeren om alle andere geluiden in het theater in kaart te brengen. Het leidde ertoe dat het hele lucht- en koelingsstelsel werd vervangen, inclusief het hinderlijke achtergrondgeluid dat het voortbracht.

Hoe zit het met het gehoor van de gemiddelde theaterbezoeker? Stefan Rosu: 'Mensen wennen snel aan de akoestische omstandigheden van een zaal. Ze nemen dat ook voor lief, want ze houden van klassieke muziek en bezoeken het orkest het liefst in hun eigen theater.'

De intendant van philharmonie zuidnederland is in zijn nopjes met de meest zuidelijke thuisbasis van zijn orkest. 'Maastricht heeft door deze verbouwing een goed multifunctioneel theater met een optimale akoestiek. Ik denk niet dat de oude akoestiek veel mensen heeft tegengehouden om het theater te bezoeken, maar die heeft bezoekers ook niet aangespoord dat wel te doen. Mensen die de philharmonie in Keulen bezoeken, doen dat ook vanwege het prachtige geluid van de grote concertzaal. Dat misten we tot nu toe in Maastricht. We kunnen nu zeggen: zoek een podiumkunst uit naar smaak en kom eens luisteren.'

Jean Boelen: 'Omdat het geluid nu optimaal is, hebben we ook onze vleugels vervangen. Met het nu optimale geluid komt ook onze nieuwe Steinway & Sons concertvleugel optimaal tot zijn recht.'

Maar ook cosmetisch zal de theaterzaal veranderen. Het oude voordoek wordt vervangen door een nieuw exemplaar; geschonken door de Provincie Limburg. Het oude doek gaat trouwens naar de nieuwe poptempel de Muziekgieterij.

Hoe lang is de akoestiek in het theater gewaarborgd? Cees Mulder: 'De akoestiek is eeuwig houdbaar. Als je aan de vorm en aan de inrichting niets verandert, verandert er aan de akoestiek ook niks.'

